

บทที่ 5

บทสรุป

เป็นเวลาหลายทศวรรษแล้วที่ผู้คนในสังคมลาวไม่คุ้นเคยหรือรับรู้มาก่อนว่างานคือกลุ่มคนที่ดำรงชีวิตอยู่ในรัฐชาติลาวและเป็นคนชนเผ่าหนึ่งของลาวมาแต่เนิ่นนาน หรือแม้แต่คนที่เรียกตนเองว่างานอย่างเช่นในกรณีของผู้เขียนไม่เคยรู้ที่มาของกลุ่มคนงาน บ่อยครั้งที่เคยตั้งคำถามกับตนเองว่า “เราคือใคร” “เป็นคนลาว คนเวียด หรือเป็นคนงาน” แต่ก็ต้องเก็บไว้ในใจแล้วปล่อยให้มันผ่านไปวันๆ จนวันเวลาล่วงเลยผ่านมานานหลายปี โดยไม่เคยค้นหาคำตอบใดๆ เมื่อผู้เขียนหยิบหนังสือเกี่ยวกับชนเผ่าในลาวมาลองอ่านดูกลับพบว่า มีชื่อของกลุ่มชนเผ่างานรวมอยู่ในหนังสือดังกล่าว ทั้งๆ ที่ผ่านมาไม่เคยมีคำว่า “งาน” ปรากฏอยู่ในเอกสารใดๆ ของลาวมาก่อน จากเรื่องราวเหล่านี้ได้กลายเป็นประเด็นในงานศึกษานี้ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ

1. เพื่อศึกษาการเมืองของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างคนงาน คนเวียด และคนลาวในยุคต่างๆ
2. เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนงานในพื้นที่ครอบครัว และในชุมชน
3. เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนงานกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางเพศภาวะทั้งภายในกลุ่มของงานและข้ามกลุ่ม

ผู้เขียนได้ใช้แนวทางการศึกษาแบบ ชาติพันธุ์วรรณาสตรีนิยม (Feminist Ethnography) มาทำความเข้าใจความเป็นจริงทางสังคมของผู้หญิง โดยให้ความสำคัญต่อการนำเอาประเด็นความรู้ของผู้หญิงที่สร้างโดยผู้หญิงและเพื่อผู้หญิง ผลการศึกษาที่ผู้เขียนค้นพบทั้งหมดมีดังต่อไปนี้

5.1 การเมืองของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างคนงาน คนเวียด และคนลาวในยุคต่างๆ

5.1.1 การเมืองเรื่องชาติพันธุ์ในเชิงสถาบัน

บริบททางการเมืองการปกครองของลาวในช่วงที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นยุคการปกครองของฝรั่งเศส ยุคการปกครองของรัฐบาลราชอาณาจักรลาว และยุคแห่งการประกาศเอกราชหรือการปกครองแบบรัฐบาล ส.ป.ป. ลาว ได้มีการจัดแบ่งกลุ่มประชากรในชาติตามกลุ่ม “เชื้อชาติ” “ชนชาติ” “ชนเผ่า” ซึ่งคำว่า “เชื้อชาติ” “ชนชาติ” “ชนเผ่า” ถูกใช้มีความหมายที่แตกต่างกันในแต่ละยุค เช่น ยุคฝรั่งเศสเข้ามามีอำนาจในลาวคำว่า “เชื้อชาติ” ถูกใช้ในความหมายของการจำแนกกลุ่มคนที่เน้นลักษณะทางกายภาพ เช่น ผิวขาว ผิวดำ ผิวเหลือง ส่วนคำว่า “ชนชาติ” หมายถึงชนพื้นเมือง

อาทิเช่น ชนชาติลาว-ไท ชนชาติม้ง-เมี่ยน ชนชาติอาข่า ซึ่งคำว่า “เชื้อชาติ” และ “ชนชาติ” ถูกใช้ในความหมายเดียวกันในยุคการปกครองของรัฐบาลราชอาณาจักรลาว ในทำนองเดียวกัน รัฐบาล ส.ป.ป. ลาว ใช้คำว่า “เชื้อชาติ” ในการนิยามกลุ่มคนที่มีลักษณะทางกายภาพคล้ายกัน แต่คำว่า “ชนชาติ” “ชนเผ่า” กลับถูกใช้ในความหมายคลุมเครือระหว่างความเป็น “ชาติ” “ชนชาติ” และ “ชนเผ่า” ในเอกสารบางแห่งนิยามคำว่า “ชนชาติ” “ชนเผ่า” ในความหมายเดียวกัน ซึ่งหมายถึง กลุ่มเครือญาติที่มีลักษณะพิเศษร่วมกัน มีภาษา ประวัติศาสตร์ความเป็นมา มีดินแดน และการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจร่วมกันมา แหล่งข้อมูลบางแห่งกลับใช้คำว่า “ชาติ” “ชนชาติ” “ชนเผ่า” ในความหมายที่คล้ายกันโดยมีรากศัพท์ของคำว่า “Nation” ซึ่งมาจากแนวคิดของ Marxist-Leninist-Stalinist ที่ถูกนำมาใช้ในการแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ภายในชาติ โดยรัฐบาลจีนเป็นผู้นำเอาแนวคิดดังกล่าว มาใช้เพื่อแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในชาติ ต่อมาเวียดนาม นำเข้ามาใช้แบ่งกลุ่มชนเผ่าที่อาศัยตามพื้นที่ต่างๆ ในพรมแดนรัฐชาติของตน ซึ่งประเทศลาวได้นำเอาแนวคิดดังกล่าวเข้ามาใช้ในการจัดแบ่งกลุ่มชนเผ่าภายในประเทศต่อจากเวียดนาม

ดังนั้น การเปลี่ยนผ่าน ระบบการเมืองการปกครอง ในแต่ละยุคสมัยภายใต้อุดมการณ์แนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน ส่งผลทำให้กลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางด้าน “เชื้อชาติ” “ชนชาติ” “ชนเผ่า” ถูกกำหนดให้มีสถานภาพและบทบาทหน้าที่ ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งแสดงให้เห็นในวิธีการจัดประเภทหรือการ จำแนกกลุ่มชนเผ่าในลาวที่เคยเกิดขึ้นในช่วงยุคต่างๆ คำว่า “เชื้อชาติ” “ชนชาติ” “ชนเผ่า” กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดช่วงชั้นทางชาติพันธุ์ บนฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ซึ่งจากการศึกษาการเมืองเรื่องชาติพันธุ์ในประเทศลาวอยู่ในสามยุคข้างต้นพบว่า การจัดประเภทกลุ่มประชากรหรือกลุ่มชนเผ่าในลาวในแต่ละช่วง ทำให้กลุ่มคนงวนที่ดำรงชีวิตอยู่ในเขตการปกครองของรัฐชาติลาว ถูกจัดให้เป็นกลุ่มชนชาติและชนเผ่าต่างๆ ดังนี้

ยุคแรกคือยุคที่ประเทศลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส การจัดประเภทหรือจัดจำแนกกลุ่มคนตาม “เชื้อชาติ” “ชนชาติ” มีนัยว่ากลุ่มเชื้อชาติที่มาจากทางตะวันตก โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติฝรั่งเศสได้จัดให้กลุ่มของตนอยู่สูงกว่าชาวเอเชียที่ดำรงชีวิตอยู่ในประเทศอาณานิคมของตนเอง เช่นเดียวกันกับการแบ่งกลุ่มชนชาติลาว-ไท ให้อยู่สูงกว่ากลุ่มชนชาติม้งเมี่ยน และชนชาติอาข่า ซึ่งจะเห็น ได้ชัดจากการเก็บค่าภาษีในแต่ละกลุ่มคนมีสัดส่วนไม่เท่ากัน กล่าวคือ กลุ่มชนชาติลาว-ไท เป็นกลุ่มที่ต้องจ่ายอัตราค่าภาษีและถูกเกณฑ์แรงงานในสัดส่วนที่น้อยสุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ขณะที่กลุ่มชนชาติอาข่าเป็นกลุ่มที่ต้องจ่ายค่าภาษีและถูกเกณฑ์แรงงานมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และในยุคการปกครองของฝรั่งเศสนี้ กลุ่มคนงวนถูกรวมเข้าไปเป็นกลุ่มเดียวกันกับชนชาติอา เพราะคนงวนถูกมองว่ามีอัตลักษณ์เดียวกันกับชนชาติอา เช่น เป็นกลุ่มคน “ล่าหลัง” “ค้อยอำนาจ”

“สกรปรก” เมื่อเทียบกับกลุ่มของ “ลาว” “ไท/ไต” และกลุ่มของ “ม้ง-เมี่ยน” ดังนั้น สถานภาพของกลุ่มมวนยุคนี้เป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มชนชาติข่า และเป็นกลุ่มที่ถูกกดขี่ ขูดรีดแรงงานเกณฑ์และค่าจ้างแรงงานมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

ยุคที่สองคือยุคการปกครองของรัฐบาลราชอาณาจักรลาว เป็นยุคสมัยแห่งการสร้างจิตสำนึกในความเป็นลาวให้กับผู้คนในชาติโดยพยายามตัดกลุ่มประชากรที่ไม่มี “เชื้อชาติลาว” หรือกลุ่มชนเผ่าของลาวออกจากระบบบัญชีรายชื่อกลุ่มประชากรของลาว และพยายาม รวมกลุ่มชนชาติ “ลาว” และ “ไท” ให้กลายเป็นชนพื้นเมืองของลาว ซึ่งรัฐบาลราชอาณาจักรลาวได้ใช้วิธีการแยกความเป็น “เรา” ออกจาก “เขา” หรือคนอื่นที่ “ไม่ใช่ลาว” ออกจากระบบบัญชีรายชื่อกลุ่มประชากรที่มีอยู่ในลาว โดยเฉพาะกลุ่มคนงวนและกลุ่มคนเวียดนาม ถูกกำหนดให้มีสถานภาพเป็นกลุ่มคน “ต่างด้าว” ในลาว ด้วยเหตุนี้ กลุ่มคนงวนจากที่เคยถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มเดียวกันกับชนชาติข่า ในช่วงการปกครองของฝรั่งเศสกลับถูกรวมเข้าเป็นกลุ่มเดียวกันกับเวียดนามหรือเป็น “เวียดนามต่างด้าว” ส่งผลทำให้กลุ่มคนงวนได้สร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มตนเองขึ้นมาใหม่ภายใต้เงื่อนไขและข้อกำหนดของการเปลี่ยนสัญชาติมาเป็นลาวเรื่อยมา ผลที่ตามมาคือกลุ่มคนงวนสามารถเปลี่ยนสัญชาติมาเป็นลาว แต่สถานภาพของกลุ่มคนงวนในระยะนี้เปรียบเสมือนเป็น “คนลาว-ต่างด้าว” ในรัฐชาติลาว เนื่องจากรัฐบาลราชอาณาจักรลาวไม่ได้รวมกลุ่มคนงวนให้เข้าเป็น กลุ่มชนเผ่าของลาวหรือคนงวน ไม่มีชื่ออยู่ในเอกสารทางการของลาว กลุ่มคนงวนจึงได้พยายามหิบบิบบิเอาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มต่างๆ ที่ดำรงชีวิตอยู่ใกล้กันมาใช้ เพื่อป้องกันตนเองเป็นใคร ดังเช่น เป็นคนลาว ชนเผ่าผู้ไท เป็นคนชนเผ่ากะเลิง ชนเผ่าแสก ฯลฯ

ยุคที่สามคือยุคการปกครองของรัฐบาล ส.ป.ป. ลาว ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นยุคแห่งการสร้าง ความเสมอภาคระหว่างชนกลุ่มต่างๆ ในสังคมมิให้มีการจำแนกชนชั้น ชาติพันธุ์ และเพศ เพื่อไม่ให้ เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและสร้างความสามัคคีของคนทุกกลุ่มตามแนวทางของระบบ สังคมนิยม จุดเด่นของการปกครองของรัฐบาล ส.ป.ป. ลาว คือการพยายามส่งเสริมความเสมอภาค ระหว่างชนเผ่าและความเสมอภาคทางเพศ พรรคฯและรัฐบาลพยายามสร้างนิยามความหมายใหม่ ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยวิธีจัดประเภทกลุ่มชนชาติพันธุ์ขึ้นใหม่หลายครั้ง ซึ่งทำให้เกิดการ ปรับเปลี่ยนจากที่เคยจัดกลุ่มชนเผ่าของลาวออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ (ลาวลุ่ม-ลาวเทิง-ลาวสูง) ถูก เปลี่ยนมาเป็น “ประเทศลาวมีเพียงชาติหนึ่งชาติเดียวคือชาติลาว” และคนลาวทุกกลุ่มมีความเป็นชน เผ่าของลาวโดยเรียกกันว่า “ประชาชนลาวบรรดาเผ่า” และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในลาวถูก นำมาสร้างให้กลายเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์แห่งชาติลาว และภายใต้การปกครองของรัฐบาล ส.ป.ป. ลาวมา กลุ่มคนเวียดนามจำนวนมากได้เปลี่ยนสัญชาติมาเป็นลาว โดยเจ้าหน้าที่ลาวเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ ว่า “ชาวลาว-เชื้อชาติเวียดนาม” ขณะที่กลุ่มคนงวนถูกจัดให้เข้าเป็นชนเผ่าหนึ่งของลาวโดยเรียกกันว่า

“ชนเผ่าวน” หมายถึงกลุ่มคนจนเป็นคนลาว มีความเป็นเชื้อชาติลาว หรือมีความเป็น “ลาวแท้” ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมในการ ระบุว่าใครมีเชื้อ ชาติใด หรือชนเผ่า อะไร นั้น กลับถูกนำมาใช้เพื่อจำแนกผู้คนที่แฝงไว้ด้วยการมีอคติทางชาติพันธุ์ ดังเช่น กลุ่มคนจนแม้จะถูกกำหนดว่าเป็นคนลาว เป็นกลุ่มชนเผ่าของลาว แต่เป็นกลุ่มคนที่ไร้อำนาจ ไม่สามารถแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนในพื้นที่สาธารณะหรือในพื้นที่ทางการเมือง เพราะกลุ่มคนจนถูกมองว่าเป็นกลุ่มคน “ต่างดาว” จึงไม่สามารถเปิดเผยกับคนอื่นได้ว่าตนเองเป็นคนชนเผ่าวน แม้ว่างวนจะถูกกำหนดให้เป็นชนเผ่าของลาวแล้วก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนภาพของสังคมที่ยังคงมีการเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มคนที่มีความต่างทางด้านเชื้อชาติ/ชาติพันธุ์อย่างมีอคติ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดกลุ่มชนชาติ ชนเผ่าในลาวข้างต้น ที่มีการปรับเปลี่ยนจากการแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ออกเป็น “ลาวลุ่ม-ลาวเทิง-ลาวสูง” มาเป็น “ประเทศลาวมีเพียงชนชาติหนึ่งชาติเดียวคือชาติลาว” และคนลาวทุกกลุ่มถือว่าเป็น “ประชาชนลาวบรรดาเผ่า” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมลาวเต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายที่ประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจบนฐานของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์จึงดำรงอยู่อย่างซับซ้อน แต่เนื่องจากการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ออกเป็น “ลาวลุ่ม-ลาวเทิง-ลาวสูง” ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “การกักขังอัตลักษณ์ให้ตายตัว” (อานันท์ กาญจนพันธ์ อังใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2549: 172) และ “การถูกมองไม่เห็น” (Invisibility) ของความเป็นชาติพันธุ์เหล่านั้นในทางการเมืองและกฎหมาย ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติหรือในชีวิตประจำวันนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ พยายามแสดงตัวหรือต่อสู้ เพื่อให้เกิด “สถานะถูกมองเห็น” (Visibility) ให้เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2554: ระบบออนไลน์) ซึ่งเป็นกระบวนการต่อสู้ทางการเมือง เพื่อให้เกิดการยอมรับว่า “ชนเผ่าวน” มีอยู่จริงและควรมีสติทิวเสรีภาพและมีเสียงในพื้นที่ทางการเมืองในฐานะ เป็นประชาชนคนลาวเหมือนกันกับกลุ่มคนลาวที่พูดภาษาลาวและถือพุทธศาสนา และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ของรัฐชาติลาว

5.1.2 ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างวงวน-เวียด-ลาว ในเชิงสถาบัน

การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ว่าชนกลุ่มใดสูงกว่าหรือต่ำกว่าที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยล้วนมีปัจจัยทางด้านการเมืองเรื่องความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เช่น ยุคสมัยที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาว กลุ่มชาวเวียดนามคือแรงงานสำคัญที่ฝรั่งเศสนำมาช่วยงานในลาวโดยจัดให้อยู่ในตำแหน่งสำคัญๆ หลายตำแหน่งนับตั้งแต่ตำแหน่งผู้คุมงานขึ้นไปถึงระดับผู้บริหารงานราชการ ดังนั้นระบบราชการในลาวจึงเต็มไปด้วยชาวเวียดนามเข้ามา เป็นหัวหน้าคนลาว ในเกือบทุกๆ สายงาน ซึ่งเป็นที่มาของความขัดแย้งระหว่างคนลาวและเวียดนาม เนื่องจากคนลาวในกลุ่มชนชั้นสูง

ไม่ค่อยพอใจที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของชาวเวียดนาม ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างลาวและเวียดนามจึงมีอคติต่อกันเรื่อยมา หลังจากที่รัฐบาลราชอาณาจักรลาวขึ้นมาใช้อำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างลาวและเวียดนามมีความเคร่งเครียดเพิ่มมากขึ้น ชาวเวียดนามจำนวนมากต้องอพยพหนีออกจากประเทศลาว และกลุ่มชาวเวียดนามที่ยังหลงเหลืออยู่ในลาว เช่น กลุ่มคนเวียดนาม (รวมทั้งกลุ่มคนงวน) ดำรงชีวิตอยู่ในประเทศลาวท่ามกลางการมีอคติทางชาติพันธุ์ของกลุ่มผู้นำระดับสูงของลาว ซึ่งอคติดังกล่าวได้สะท้อนออกมาในคำโฆษณาชวนเชื่อและคำต่างๆ ที่คนลาวใช้เรียกกลุ่มคนเชื้อสายเวียดนามทุกกลุ่มว่า “แกว” แทนการเรียกชื่อของแต่ละกลุ่ม จากการสัมภาษณ์กลุ่มคนงวนและเวียดนามที่ถูกเรียกว่า “แกว” มีความคิดเห็นตรงกันว่า หากถูกคนลาวเรียกคนงวนหรือเวียดนามว่า “แกว” จะทำให้พวกเขา รู้สึกไม่พอใจ เหมือนกำลังโดนดูถูกเหยียดหยาม เพราะคำนี้แฝงไว้ด้วยการดูหมิ่น ดูแคลน และทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นคนอื่นตลอดเวลา แม้ว่ากลุ่มคนงวนและกลุ่มคนเวียดนามจะเปลี่ยนสัญชาติมาเป็นลาวแล้วก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าผู้คนในสังคมลาวส่วนใหญ่ก็ยังเรียกคนเวียดนามและงวนว่า “แกว” แบบติดปากกันมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจดูถูกดูแคลนก็ตาม มาถึงช่วงการปกครองของรัฐบาล ส.ป.ป. ลาว แม้จะมีสายสัมพันธ์พิเศษระหว่างลาวและเวียดนาม แต่ชาวลาวในชาติยังคงสร้างความแตกต่างระหว่างความเป็นลาว เวียดนาม และงวน ผ่านคำที่ใช้เรียกในแต่ละกลุ่มว่า “เวียดนาม รามราด ” “เวียดนาม เชียงหวาง ” “เวียดนาม หลักซาว ” “เวียดนาม สมสะอาด ” “เวียดนาม โสไป ” “เวียดนาม งวน” ซึ่งคำต่างๆ เหล่านี้ได้สร้างอัตลักษณ์ของลาวและงวน และอัตลักษณ์ของงวนและเวียดนามให้มีความแตกต่างกัน ซึ่งถูกนำไปใช้ร่วมกันทั้งด้านการกระจายผลประโยชน์ต่างๆ ซึ่งสร้างความแตกต่างและการพิจารณาให้ได้รับประโยชน์จากรายนโยบายต่างๆ ของรัฐได้อย่างไม่เท่าเทียมกัน

ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างงวน-เวียดนาม-ลาว ในเชิงสถาบันมีลักษณะของการปะทะประสานระหว่างความเป็นลาว ความเป็นเวียดนาม และความเป็นงวน กล่าวคือ ในด้านการร่วมมือกันระหว่างรัฐลาวและรัฐบาลเวียดนาม ได้สร้างวาทกรรมของความสัมพันธ์กันแบบพี่น้องผู้ร่วมอุดมการณ์ทางการเมืองในแบบเดียวกันและให้ความช่วยเหลือกันแบบพิเศษในทุกๆ ด้าน ซึ่งภาพลักษณ์ของกลุ่มคนลาวเชื้อสายเวียดนามหรือชาวเวียดนามที่เข้ามาดำรงชีวิตในเขตรัฐชาติลาวดูเหมือนได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากชาวลาวในประเทศ ซึ่งเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อชาวเวียดนามหรือคนลาวเชื้อสายเวียดนามเข้ามายึดพื้นที่ทางเศรษฐกิจในลาวและมีอำนาจทางด้านเศรษฐกิจเหนือกว่าชนพื้นเมืองของลาว แต่ทว่าในพื้นที่ทางการเมืองหรือการทำงานในภาครัฐ กลุ่มคนลาวที่มีเชื้อสายเวียดนามกลับมีโอกาสน้อยสุดหรือเป็นกลุ่มที่ถูกกีดกันมากที่สุดเมื่อเทียบกับชนกลุ่มน้อยของลาวในหลายๆ กลุ่ม เนื่องจากอคติทางด้านเชื้อชาติ อคติทางชาติพันธุ์ระหว่างลาวและชาวเวียดนามที่สะสมมาเป็นเวลานาน ทำให้รัฐลาวยังคงระแวงสงสัยว่าชาวเวียดนามมีความประสงค์จะเข้ามากลืนชาติลาว ดังนั้น กลุ่มคนงวนที่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มเดียวกันกับเวียดนามหรือมี

อัตลักษณ์ของความเป็นงวนอยู่ระหว่างตรงกลางของความเป็นลาวและความเป็นเวียด จึงพยายามปรับเปลี่ยนตนเองให้มีอัตลักษณ์ของความเป็นลาวโดยแยกกลุ่มของตนเองออกจากกลุ่มคนเวียด ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างงวนและเวียดเริ่มขัดแย้งกันมา ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างงวนและลาวเริ่มปรับเข้าหากัน แต่อีกด้านหนึ่ง บนเส้นทางในสายการเมืองกลุ่มคนลาวกลับพยายามที่จะกันกลุ่มคนงวนออกจากความเป็นลาวโดยการพูดแบบตอกย้ำอยู่เสมอว่างวนคือกลุ่มเดียวกันกับเวียด ขณะที่กลุ่มคนเวียดและงวนมีความรู้สึกร่วมกันประการหนึ่งคือถูกทำให้กลายเป็นอื่นหรือเป็น “ต่างด้าว” ในลาวเหมือนกัน

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างคนงวน คนเวียด และคนลาวในเชิงสถาบัน มีลักษณะของการปะทะประสานกัน บางครั้งเกิดการร่วมมือกัน บางครั้งขัดแย้ง และมีการปรับเปลี่ยนไป ดังเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างลาวและเวียดมีลักษณะของการร่วมมือกันแบบพิเศษ แต่ในทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน กลุ่มคนลาวและกลุ่มคนเวียดกลับขัดแย้งแข่งขันกัน เนื่องจากกลุ่มคนลาวมีอำนาจทางด้านการเมืองเหนือกว่ากลุ่มอื่นๆ ในฐานะเจ้าของประเทศจึงต้องการควบคุมประชากรทุกกลุ่มให้อยู่ใต้อำนาจของตน ขณะที่กลุ่มคนเวียดมีอำนาจทางด้านเศรษฐกิจเหนือกว่ากลุ่มคนลาว ในฐานะเป็นผู้เข้ามา “ช่วย” สร้างเศรษฐกิจของลาวให้เข้มแข็งขึ้นกว่าเดิม ทำให้ในบางครั้งกลุ่มคนเวียดพยายามที่จะต่อต้านระเบียบการต่างๆ ที่รัฐลาวกำหนดมาไว้เพื่อแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนเวียดไม่ยอมตกอยู่ใต้อำนาจของชนกลุ่มใหญ่ในลาวแม้ว่าจะอยู่ในฐานะผู้เข้ามาอาศัยก็ตาม ตรงกันข้าม กลุ่มคนงวนที่อยู่ตรงกลางระหว่างความเป็นลาวและความเป็นเวียดจึงเป็นกลุ่มที่ด้อยกว่าทั้งสองกลุ่ม ทำให้กลุ่มคนงวนพยายามปรับเปลี่ยนให้เข้ากับกลุ่มคนลาวเพื่อประโยชน์ทางสังคมการเมือง แต่บางครั้งกลุ่มคนงวนพยายามใช้ความเป็น “คนเวียดเหมือนกัน” “เวียดต่างด้าวเหมือนกัน” เพื่อสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจให้กับตนเอง

5.2 การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนงวน ในชุมชนและในพื้นที่ครอบครัว

5.2.1 การสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นงวนในชุมชน

จากการศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์งวนในเขตชุมชนที่ศึกษาพบว่าหมู่บ้านสมสะอาดเป็นชุมชนที่กลุ่มคนงวนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากจึงถูกมองว่าเป็นหมู่บ้านของชาวเวียดนามหรือมีอัตลักษณ์ของความเป็นเวียด เนื่องจากในอดีตหมู่บ้านแห่งนี้มีกลุ่มชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ก่อนและตั้งชื่อบ้านว่า “โสไ้” ซึ่งมีความหมายในภาษาเวียดนามว่าหมู่บ้านเลขที่ 7 คนส่วนใหญ่จะรู้จักหมู่บ้านสมสะอาดว่า “บ้านเวียด” หรือ “บ้านโสไ้” และเนื่องจากกลุ่มคนงวน และกลุ่มคนเวียดมีลักษณะทางชาติพันธุ์ใกล้เคียงกันมากทั้งในเรื่องของภาษาและวัฒนธรรมประเพณี แต่ทั้งสองกลุ่มกลับมีความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งแข่งขันกันถึงขนาดห้ามลูกหลาน

ของตนไม่ให้แต่งงานกัน ดังนั้น เพื่อแยกความเป็นงวนให้แตกต่างจากความเป็นเวียด กลุ่มคนงวน จึงสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองขึ้นมาใหม่โดยนำเอาเรื่องเล่าที่เป็นตำนานการเกิดความเป็นงวน เชื่อมโยงถึงกลุ่มคนงวนในเมืองมินฮวา (ในประเทศเวียดนาม) แยกความแตกต่างระหว่างภาษางวน และภาษาเวียด เช่น คำที่ใช้ทักทายกันในภาษางวนจะออกเสียงว่า “ดีโน” ขณะที่ภาษาเวียดจะออกเสียงว่า “ดีโหม” เป็นต้น ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมการดำรงชีวิต กลุ่มคนงวนมักพูดกันอยู่ เสมอว่างวนแตกต่างจากเวียด เพราะงวนมีวัฒนธรรมการดำรงชีวิตโดยการทำไร่เป็นหลัก และมัก ตั้งถิ่นฐานในเขตภูคอย แต่กลุ่มคนเวียดเป็นกลุ่มที่มาจากพื้นราบและมักตั้งถิ่นฐานในเขตตัวเมือง ใหญ่ ซึ่งในภาษางวนใช้เรียกกลุ่มคนเวียดว่า “หงาย ฮา บ้าน” และงวนจะเรียกกลุ่มตนเองว่า “คนงวน” นอกจากนี้ ความแตกต่างระหว่างงวนและเวียดยังแสดงออกด้วยการแยกหอผีประจำ หมู่บ้านออกจากกัน กล่าวคือ หอผีของกลุ่มคนงวนตั้งอยู่กันคนละด้านกันกับหอผีของกลุ่มคนเวียด หรือกลุ่มคนงวนไม่ให้ลูกหลานเข้าเรียน โรงเรียนเวียด ไม่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มคนเวียด ไม่เข้า วัดเวียด และ ไม่เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมคนเวียดนา ม เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ถูกนำมาใช้เพื่อ แยกความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ของความเป็นงวนและอัตลักษณ์ของความเป็นเวียดที่ แสดงออกในพื้นที่ชุมชน

ในขณะที่กลุ่มคนงวนพยายามสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตนให้มีความแตกต่างจากความเป็นเวียด กลุ่มคนงวนกลับพยายามนิยามตนเองว่าเป็นลาว เช่น เมื่อมีการถามถึงประวัติการย้ายถิ่น ของกลุ่มคนงวนเข้ามาลาวเริ่มขึ้นในช่วงไหน กลุ่มคนงวนมักจะนิยามตนเองเป็นคนลาวโดยมีการ อ้างถึงอายุของลุงไทฮวา ซึ่งเป็นคนงวนรุ่นแรกที่ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านสมสะอาดหรือเป็นคนงวนรุ่นที่ สองหรือสามที่ดำรงชีวิตในเขตแดนของลาวมาก่อนการเกิดรัฐชาติลาวหรือก่อนที่จะมีรัฐสมัยใหม่ และกลุ่มคนงวนยังเชื่อว่าบรรพชนของตนมีเชื้อสายมาจากลาวโดยการเชื่อมโยงเรื่องราวบางตอน จากหลักฐานที่ค้นพบในตำนานการตั้งชื่อหมู่บ้าน “ดงลาว” หรือ “ดงเล” ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านแห่ง หนึ่งตั้งอยู่ในขอบเขตประเทศเวียดนามห่างจากเขตชายแดนลาว-เวียดนาม ประมาณ 80 กิโลเมตร กลุ่มคนงวนเชื่อกันว่าพื้นที่ดังกล่าวเคยเป็นดินแดนของลาวมาก่อนฝรั่งเศสเข้ามาแบ่งเส้นพรมแดน ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ กลุ่มคนงวนยังพยายามเชื่อมโยงตนเองให้มีลักษณะแบบลาวโดยการ สร้างบ้านแบบชาวลาวลุ่ม รับประทานอาหารเข้ามาปฏิบัติ เข้าร่วมในกิจกรรมงานประเพณีของลาว โดยเฉพาะผู้หญิงงวนมักสวมใส่ผ้าชิ้นในงานเทศกาลต่างๆ ฯลฯ

สาเหตุที่ทำให้กลุ่มคนงวนนิยามว่าตนเองเป็นใครในบริบทของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์มักเกิดขึ้นจากการกระจายผลประโยชน์เป็นเป้าหมายสำคัญในการต่อสู้ต่อรองในเรื่องความเป็นชาติพันธุ์ ดังนั้น การปิดบังซ่อนเร้น ว่าตนเองคือใครหรือการเลือกที่หยิบยกเอาความเป็นชาติพันธุ์ของใครกลุ่มหนึ่งมานิยาม ว่าตนเองเป็นใคร เป็นคนลาว เป็นคนเวียด หรือเป็นคนงวน

กลายเป็นรูปแบบการต่อต้านที่แอบแฝงและถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อแสดงนัยของการวิพากษ์วิจารณ์ต่ออำนาจที่เหนือกว่า ซึ่ง การต่อต้าน ท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้ง และความไม่มั่นคงในชีวิตประจำวันได้เชื่อมโยงกับการเปิดพื้นที่ทางสังคมและการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ของกลุ่มตนเองขึ้นมาใหม่ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่าและกลุ่มคนที่ด้อยอำนาจ เพื่อแย่งชิงความหมายของการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้กับกลุ่มของตนต่างไปจากกลุ่มอื่น ความซับซ้อนในอัตลักษณ์ของความเป็นงวนจึงมีลักษณะของการจำแนกกันเองว่า “ตัวเรา” จะเลือกแสดงออกในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แบบใดหรือสถานการณ์แบบไหนที่ต้องการเป็นลาว เป็นเวียด หรือเป็นงวน ผลที่ตามมาคือ อัตลักษณ์ของกลุ่มคนงวนมี อัตลักษณ์ที่หลากหลาย (multiple identities) มีความยืดหยุ่น (flexibility) เลื่อนไหล (fluidity) และเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ

5.2.2 การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นงวนในพื้นที่ครอบครัว

กลุ่มคนงวนนอกจากจะสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองให้มีความเหมือนและแตกต่างไปจากกลุ่มคนลาวและกลุ่มคนเวียดที่แสดงออกในพื้นที่ชุมชนแล้วยังพบว่า ภายในกลุ่มของงวนมีวิธีการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตนในพื้นที่ครอบครัวในหลากหลายรูปแบบด้วยกัน ดังเช่น เรื่องการจัดแบ่งพื้นที่ต่างๆ ภายในตัวบ้าน คนงวนจัดพื้นที่ตรงกลางของบ้านไว้สำหรับเป็นห้องบูชาผีบรรพชนและใช้เป็นห้องรับแขก และการแบ่งห้องนอนของคนในครอบครัวมีการจัดตามลำดับความสำคัญของสมาชิกในครอบครัว โดยจัดให้ห้องนอนพ่อแม่อยู่ติดกับห้องบูชาผีบรรพชน ห้องนอนของลูกชายจะอยู่ติดกับห้องนอนของพ่อแม่ เพราะถือว่าลูกชายเป็นผู้ดูแลพ่อแม่และเป็นผู้สืบเชื้อสายวงศ์ตระกูล ส่วนลูกสาวเปรียบเสมือนผู้มาพักอาศัยชั่วคราวเพื่อรอวันที่จะแต่งงานออกไปอยู่ในครอบครัวของคนอื่น ห้องนอนของลูกสาวจึงถูกจัดไว้ในห้องถัดไปจากห้องนอนของลูกชาย อัตลักษณ์ของความเป็นงวนยังแสดงออกในความเชื่อเรื่องผีโดยใช้วิธี “เกาค่อง” หรือการเข้าทรงในการเชื่อมต่อถึงดวงวิญญาณของบรรพชนในกรณีที่คนในครอบครัวเจ็บป่วยไม่รู้สาเหตุ ซึ่งในพิธีกรรม “เกาค่อง” จะใช้ลูกหลานของคนในครอบครัวเป็นหลักในการเป็นร่างทรง นอกจากนี้ อัตลักษณ์ของความเป็นงวนยังปรากฏให้เห็นในช่วงเทศกาลงานบุญประเพณีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเทศกาล “อันเชด” หรือวันปีใหม่ ที่ให้ความสำคัญของผู้อาวุโสและผู้มีตำแหน่งทางเครือญาติของทั้งสองฝ่ายโดยจัดเรียงลำดับความสำคัญของผู้คนในระบบเครือญาติทางสายบิดาก่อนแล้วจึงต่อด้วยเครือญาติทางสายมารดา การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของความเป็นงวนด้วยวิธีการปฏิบัติและข้อห้ามต่างๆ ในประเพณีการคลอดลูกและประเพณีงานศพที่ยังคงปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัด ได้มีการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อบ่งบอกความหมายของความเป็นงวน การสร้างอัตลักษณ์ของความเป็น

งวนที่แสดงออกอย่างชัดเจนมากที่สุดในพื้นที่ครัวเรือนคือ คำที่ใช้นับเครือญาติทางฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดาถูกนำมาใช้ในความหมายที่ต่างไปจากวิธีการเรียกญาติในแบบของเวียด ซึ่งในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นงวนยังได้สะท้อนภาพของการสร้างความเป็นหญิงและความเป็นชายที่แฝงตัวอยู่ในเรื่องการแบ่งงานกันทำในทุกเทศกาลงานบุญประเพณีต่างๆ และการจัดลำดับความสำคัญในพิธีกรรมต่างๆ ตามจารีตประเพณีของงวน

5.3 ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ทางเพศภาวะระหว่างงวน-เวียด-ลาว ในชุมชนและในพื้นที่ครอบครัว

5.3.1 ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างงวน-เวียด-ลาว ในชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างงวน-เวียด-ลาว ในชุมชนพบว่า เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แต่ละกลุ่มทำไปตามหน้าที่ในฐานะเป็นพลเมืองลาวและเป็นสมาชิกในชุมชนเดียวกัน แม้ว่าแต่ละกลุ่มจะไม่ยินดีหรือเต็มใจที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนร่วมกัน แต่ความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามหน้าที่กลับแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มคนงวน-เวียด-ลาว ด้วยวิธีการจัดผู้คนให้เข้ามารับผิดชอบในการทำงานในหน่วยงานต่างๆ ในระบบโครงสร้างการปกครองของหมู่บ้าน เช่น หน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อทางสายพรรคฯ มีความสำคัญมากกว่าหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทและเข้ามารับผิดชอบทำงานหน่วยงานนี้จึงมีแต่เฉพาะกลุ่มคนลาวเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้นำและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ นอกจากนี้ การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบทำงานในชุมชนถูกจัดไปตามลำดับความสำคัญตามฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น กลุ่มคนลาวเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในทางสังคมการเมืองจึงถูกยกย่องให้เป็นเจ้าภาพหรือเป็นประธานในการจัดงาน กลุ่มคนเวียดเป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจดีกว่ากลุ่มอื่นๆ จึงมีบทบาทในการช่วยสนับสนุนเป็นทุน และกลุ่มคนงวนเป็นกลุ่มที่มีอำนาจน้อยสุดทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจจึงเข้ามารับผิดชอบทำหน้าที่ทั่วไปและทำตามคำสั่งของกลุ่มอื่นๆ

อัตลักษณ์ของความเป็นงวนในสถานะของความกำกวมระหว่างความเป็นลาวและความเป็นเวียด ทำให้กลุ่มคนงวนกลายเป็นกลุ่มคนที่ด้อยอำนาจมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มคนลาวและเวียด ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้กลุ่มคนงวนหันไปผูกความสัมพันธ์กับกลุ่มคนลาวโดยพยายามผสมกลมกลืนให้เข้ากับอัตลักษณ์ลาวทั้งในแง่ของการแต่งงานข้ามกลุ่ม การร่วมงานบุญประเพณีที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในการทำงานในหน่วยงานการปกครองของหมู่บ้านตามบทบาทและหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้ เพราะคนงวนมีความรู้สึกว่าเป็นลาวถูกจัดให้อยู่สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ ในฐานะเป็นเจ้าของประเทศ กลุ่มคนงวนจึงเลือกที่จะผูกสัมพันธ์กับกลุ่มคนลาวมากกว่ากลุ่มคนเวียด ด้วยวิธีการส่งลูกหลานตนเองเข้าเรียนในโรงเรียนลาว อ่าน เขียนภาษาลาว ตั้งแต่เด็กๆ ในทางด้าน

การทำงาน งานจะถือว่าตนเองเป็นคนลาวโดยการปกปิดความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง และในด้านการสมรส งานจะแต่งงานกับลาวมากกว่าแต่งงานกับกลุ่มคนเวียดนาม เพื่อสร้างทุนทางสังคมให้กับตนเอง และด้วยเหตุนี้คนงานในชุมชนส่วนใหญ่เลือกที่จะแต่งงานกับกลุ่มคนลาวมากกว่า ดังในกรณีของป้าเฟื่องที่ใช้ความเป็นลาวเข้าหากลุ่มผู้มีอำนาจหรือสามารถเจรจาต่อรองกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของลาวโดยผ่านทางสามีในฐานะเป็นคนลาว

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างงานและลาวมีความใกล้ชิดผูกพันกันมากกว่างานและเวียดนาม ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์เกิดความซับซ้อน ทำให้เกิดการจำแนกตัวเราเองว่าจะแสดงอัตลักษณ์แบบไหน เพื่อให้สัมพันธ์กับคนอื่นอย่างไร ซึ่งในบางครั้งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อาจเปลี่ยนสถานภาพบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายจนกลายมาเป็นเรื่องการเมืองเชิงอัตลักษณ์

5.3.2 ความสัมพันธ์ทางเพศภาวะระหว่างงาน-เวียดนาม-ลาว ในพื้นที่ครอบครัว

ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างงาน-เวียดนาม-ลาว ที่มีลักษณะของการปะทะ

ประสานกันบนฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจข้างต้น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางเพศภาวะหรือความสัมพันธ์หญิงชายที่มีลักษณะของการห้ามไม่ให้หญิงชายแต่งงานข้ามกลุ่ม ซึ่งในทางหลักการงานและเวียดนามมักห้ามลูกหลานแต่งงานข้ามกลุ่ม เนื่องจากอคติทางชาติพันธุ์ที่กลุ่มคนเวียดนามมองกลุ่มคนงานว่า “สกปรก” “ล้าหลัง” “ยากจน” ในขณะที่กลุ่มคนงานและลาวมักจะขัดแย้งกันในเรื่องวัฒนธรรมและสังคม เช่น คนงานจะมองกลุ่มคนลาวว่าเป็นคน “จีเกียจ” “ฟุ่มเฟือย” ในทำนองเดียวกันกลุ่มคนลาวจะมองกลุ่มคนงานและเวียดนามว่า “แกว” ซึ่งวาทกรรมความแตกต่างเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการห้ามไม่ให้หญิงชายแต่งงานข้ามกลุ่มกัน แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันกลับมีการแต่งงานข้ามกลุ่มกันไปมาระหว่างกลุ่มคนงาน-เวียดนาม-ลาว ซึ่งมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน อาทิเช่น สังคมและวัฒนธรรมของงานมีกฎข้อห้ามไม่ให้หญิงชายในกลุ่มเครือญาติเดียวกันแต่งงานกัน 7 รุ่นคนสำหรับเครือญาติทางฝ่ายบิดาหรือใน 5 รุ่นคนสำหรับเครือญาติทางฝ่ายมารดา กลุ่มคนงานในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเครือญาติเดียวกันเกือบทั้งหมดจึงจำเป็นต้องออกไปแต่งงานกับกลุ่มอื่นหรือแต่งงานข้ามกลุ่ม นอกจากนี้ ปัจจัยทางด้านชนชั้น (รวย-จน) อายุ (เด็ก-ผู้ใหญ่) สภาวะทางร่างกาย (สวย-ไม่สวย) กลายมาเป็นเหตุผลของการแต่งงานข้ามกลุ่ม ตัวอย่างจากกรณีของป้าเฟื่องที่ไม่สามารถแต่งงานกับผู้ชายเวียดนาม ด้วยอคติทางชาติพันธุ์ระหว่างงานและเวียดนามและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างครอบครัวป้าเฟื่องและครอบครัวของชายผู้เป็นที่รัก ป้าเฟื่องจึงเลือกแต่งงานกับผู้ชายลาวต่างถิ่นในกลุ่มชนชั้นเดียวกัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างงานและลาวไม่เคยขัดแย้งกันในระดับที่ห้ามลูกหลานแต่งงานข้ามกลุ่มกัน ทำให้กลุ่มคนงานในชุมชนส่วน

ใหญ่แต่งงานกับกลุ่มคนลาว ตรงกันข้ามในความสัมพันธ์ระหว่างวงและเวียดนามก็นำเอาเรื่อง ความแตกต่างทางชาติพันธุ์เพื่อเป็นข้ออ้างในการห้ามไม่ให้ลูกหลานแต่งงานข้ามกลุ่ม ส่งผลทำให้ การแต่งงานระหว่างวงและเวียดนามน้อยกว่าการแต่งงานระหว่างวงและลาว

เมื่ออำนาจทางเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทเหนือกว่าปัจจัยในด้านอื่นๆ กลุ่มคนวงแม้จะ ถูกมองว่ามีความด้อยกว่ากลุ่มคนเวียดนาม ทำให้เป็นผู้ที่ “ถูกเลือก” มากกว่าจะเป็นผู้ “มีสิทธิเลือก” หรือปฏิเสธว่าจะแต่งงานกับคนกลุ่มใด ซึ่งในความเป็นจริงคนวงในกลุ่มชนชั้นกลางหรือกลุ่มที่มี ฐานทางเศรษฐกิจดีเทียบเท่ากับกลุ่มคนเวียดนามในเมือง เช่น กรณีของพีฮา แม้เป็นผู้หญิงวงที่ถูกมอง ว่ามาจากกลุ่มชาติพันธุ์ด้อยกว่ากลุ่มคนเวียดนาม แต่ด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวพีฮาอยู่ใน ระดับเดียวกันกับกลุ่มคนเวียดนามชั้นกลาง พีฮาจึงสามารถ เลือกได้ว่าจะแต่งงานกับผู้ชายเวียดนาม น้อยกว่าตัวเธอได้ และแม้ว่าการแต่งงานระหว่างพีฮากับผู้ชายเวียดนามจะเกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้ง ทางชาติพันธุ์ระหว่างวงและเวียดนาม แต่ด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจของครอบครัวพีฮา จัดอยู่ในระดับ เดียวกันกับกลุ่มคนเวียดนามชั้นกลางในเมืองจึงทำให้ทั้งสองสามารถแต่งงานกันได้ เพื่อ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของทั้งสองฝ่ายเป็นหลัก ทำให้ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ในกรณีนี้ กลายเป็นประเด็นรองลงมาหรือไม่มีการกล่าวถึง ตรงกันข้าม เมื่ออำนาจทางเศรษฐกิจลดน้อยถอย ลงหรือเกิดการขัดแย้งกันในเรื่องของผลประโยชน์ ความเป็นชาติพันธุ์ที่สูงหรือต่ำกว่ามักถูกหยิบ ยกขึ้นมาเป็นประเด็นในการต่อสู้และตอบโต้กันทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เช่น การมองด้วย สายตาของการดูถูกเหยียดหยาม การนำเอาภาษาของกลุ่มตรงข้ามมาพูดล้อเลียนเป็นเรื่องตลก หรือการ ใช้คำพูดแบบประชดประชัน ดังในประโยคที่ว่า “...งานกินผักไม่ล้าง” “...ให้กินอาหารรสชาติ (รสชาติแบบวง-ผู้เขียน) เดียวกันกับเธอได้อย่างไร...” ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ มักเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ของคน ซึ่งความแตกต่างทางชาติพันธุ์กัน มักเป็นเป้าหมายสำคัญในการตอกย้ำให้เห็นถึงความเท่า เทียมในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

ดังนั้น การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นทั้งเรื่องของการเมืองเชิงสถาบันและ การเมืองในชีวิตประจำวัน เพราะการแต่งงานคือการสร้างพันธมิตรของการสร้างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่ง ไม่มีลักษณะตายตัว ไม่มีความคงเส้นคงวา หากผู้หญิงแต่งงานภายในกลุ่มเดียวกันย่อม ไม่เกิดการ ร่วมมือหรือการกระจายผลประโยชน์ แต่หากเป็นการแต่งงานข้ามกลุ่มที่ตั้งอยู่บนฐานของ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ส่งผลทำให้เกิดการร่วมมือและขัดแย้งกันในตัว เพราะความไม่เท่าเทียมกัน ทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ผู้หญิงวงแต่งงานกับผู้ชายเวียดนาม แม้วงและเวียดนามมีความคล้ายกันในเชิงวัฒนธรรม แต่ภูมิหลังทางชาติพันธุ์ ทั้งสองกลุ่มมีการ ประกอบสร้างและผลิตซ้ำให้แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างทางชาติพันธุ์ดังกล่าวได้ถูกสร้างขึ้น

บนฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทั้งสองกลุ่มมีไม่เท่ากัน จึงทำให้เกิดการต่อรองกันไปมา ไม้
หยุดนิ่ง

5.3.3 อำนาจของผู้หญิงในครอบครัวปิตาธิปไตยวงวน-เวียด-ลาว

จากการศึกษาบทบาทและอำนาจของผู้หญิงภายใต้อุดมการณ์ครอบครัวปิตาธิปไตยแบบ
วงวน-เวียด-ลาวพบว่า ครอบครัวปิตาธิปไตยแบบวงวน-เวียด-ลาว มีลักษณะร่วมกันประการหนึ่งคือ
อุดมการณ์ครอบครัวปิตาธิปไตยแบบวงวน-เวียด-ลาว ถูกสร้างขึ้นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จาก
ผู้หญิงที่อยู่ในสถานภาพของการเป็นเมีย เป็นแม่ เป็นลูกสาว และเป็นลูกสะใภ้ ซึ่งทำให้ผู้หญิงต้อง
ยอมปฏิบัติในบทบาทหน้าที่ตามความคาดหวังของสังคมแบบชายเป็นใหญ่ โดยไม่มีการตอบโต้
หรือต่อรองกับอำนาจของเพศชายในฐานะพ่อ สามี และพ่อของลูก หากแต่ความเข้มแข็งหรือการ
แสดงออกในเรื่องของการกดขี่ การเอารัดเอาเปรียบ และการครอบงำผู้หญิงในครอบครัวปิตาธิ
ปไตยในแบบของวงวน-เวียด-ลาว กลับมีลักษณะแตกต่างกัน โดยมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาเป็นองค์ประกอบ
สำคัญ ซึ่งทำให้ผู้หญิงในครอบครัวปิตาธิปไตยแบบวงวน-เวียด-ลาว สามารถตอบโต้และต่อรองกับ
อำนาจชายเป็นใหญ่ในลักษณะที่แตกต่างกันไป ดังเช่น กรณีของยายทุ ด้วยสถานภาพของการเป็น
ลูกสาวคนเดียวที่ไม่อาจแต่งงานออกไปอยู่ในครอบครัวของสามี ยายทุแต่งงานครั้งแรกกับผู้ชาย
เวียดต่างถิ่นหรือย้ายมาจากทางฝั่งเวียดนาม ครั้งที่สองแต่งงานกับผู้ชายวงวนต่างหมู่บ้าน และครั้งที่
สามแต่งงานกับผู้ชายเวียดในเขตหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งผู้ชายทั้งสามคนนี้ได้ยอมแต่งงานเข้ามาอยู่บ้าน
ของยายทุ แม้ว่าความเชื่อและวัฒนธรรมของวงวนและเวียดมองว่าผู้ชายที่แต่งงานเข้ามาอยู่บ้าน
หญิงจะเป็นผู้สูญเสียอำนาจ เพราะต้องหันไปนับเรื่อญาติทางฝ่ายหญิงหรือต้องเช่นไหว้บรรพชน
ทางฝ่ายหญิง ดังนั้น ในกรณีของยายทุที่มีผู้ชายเป็นผู้แต่งงานเข้ามาอยู่บ้านฝ่ายหญิงนั้น ทำให้ยายทุมิ
อำนาจในการต่อรองและตอบโต้กับอำนาจชายเป็นใหญ่ในระบบจารีตประเพณีแบบดั้งเดิมของ
เวียดและวงวนได้ในระดับหนึ่ง แต่ด้วยความเชื่อทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างวงวนและเวียด
ทำให้ยายทุหันไปปฏิบัติตามคำบอกคำสอนของสามีโดยไม่มีการตอบโต้หรือต่อรองใดๆ เช่น เรื่อง
การประกอบพิธีกรรมการเช่นไหว้ผีบรรพชนและแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่ต่างกันไป
ระหว่างวงวนและเวียด ซึ่งตัวยายทุพยายามปรับ เปลี่ยนไปตามจารีตประเพณีแบบเวียด ไม่ว่าจะเป็
นการกำหนดให้ต้องมีอาหารสามอย่าง อาหารเช่นไหว้ต้องแยก เครื่องในออกจากเนื้อหมู นอกจากนี้
ยายทุยังเป็นผู้รักษาและถ่ายทอดแนวคิดและวิธีปฏิบัติของอุดมการณ์ครอบครัวปิตาธิปไตย
แบบเวียดในเรื่องของ การเตรียมผู้สืบทอดการทำหน้าที่บุชายเช่นไหว้ผีบรรพชน โดยให้ลูกหลาน
ปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

ขณะที่พี่สา ซึ่งแต่งงานกับผู้ชายเวียดนามเหมือนกันแต่แตกต่างกันในเรื่องความสัมพันธ์หญิงชายในครอบครัว เนื่องจากพี่สาแต่งงานกับผู้ชายเวียดนามท่ามกลางของการมีอคติระหว่างชนและเวียดนามแม้ว่าระยะแรกพี่สาจะเป็นที่หมายปองของใครหลายๆ คน ด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับเดียวกันกับกลุ่มคนเวียดนามชั้นกลาง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้พี่สาสามารถเลือกที่จะแต่งงานกับผู้ชายลาวหรือเวียดนามได้ แต่เมื่อเปลี่ยนสถานภาพจากคนชนชั้นกลางมาเป็นเพียงผู้หญิงจนที่คอยอำนาจทางเศรษฐกิจกลับทำให้พี่สาต้องตกอยู่ในสถานะของผู้ไร้อำนาจในครอบครัวของสามี เนื่องจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสองครอบครัว ทำให้ความเป็นชาติพันธุ์จนที่ถูกมองว่ามีความด้อยกว่าความเป็นเวียดนามได้ถูกนำมาใช้ในการเอาเปรียบและตอกย้ำในความเหลื่อมล้ำต่ำสูงอยู่เสมอ

ในกรณีของป้าเฟื่องแต่งงานกับผู้ชายลาว ซึ่งมีส่วนช่วยสร้างอำนาจและเสริมบทบาททางด้านสังคมให้กับตนเองในการต่อรองเจรจากับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของลาว และสามารถข้ามเส้นแบ่งของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ เพราะป้าเฟื่องใช้ความเป็นลาวของสามีที่เคยมีหัวหน้าและเพื่อนฝูงที่มีอำนาจและบทบาทในภาครัฐ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ป้าเฟื่องพึ่งพาสามีในการเข้าถึงผู้มีอำนาจในแต่ละระดับรัฐได้ดี แต่ในพื้นที่ครัวเรือนกลับพบว่า ป้าเฟื่องซึ่งเป็นเสาหลักในการสร้างเศรษฐกิจของครอบครัวนั้น ทำให้ป้าเฟื่องสามารถตอบโต้และต่อรองกับพฤติกรรมเจ้าชู้ของสามีตนเองโดยการยึดทรัพย์สินหรือการเอาทรัพย์สินเงินทองของตนมาใช้เพื่อนำมาต่อรองให้สามีกลับคืนมาหรือการใช้เงินตราจ่ายเป็นค่าปรับให้กับเหล่าบรรดาเมียชู้ของสามี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ป้าเฟื่องพยายามแสดงให้เห็นว่าตนเองมีอำนาจเหนือกว่าสามี เพราะป้าเฟื่องคือผู้หาเลี้ยงครอบครัว แต่ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างป้าเฟื่องและสามีกลับพบว่า การที่ป้าเฟื่องพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้ได้สามีกลับคืนมานั้นเป็นการผลิตซ้ำระบบอำนาจของชายเป็นใหญ่ที่ไม่ว่าผู้ชายจะทำการสิ่งใดผิด ล้วนแต่ได้รับการ “ให้อภัย” จากภรรยา หรือหน้าที่ของภรรยาต้องทำทุกอย่างเพื่อรักษาความเป็นครอบครัวไว้ให้คงอยู่ในสังคมต่อไป ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าแม้ป้าเฟื่องจะมีอำนาจในฐานะเป็นเสาหลักของครอบครัว แต่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างป้าเฟื่องกับสามีกลับทำให้ป้าเฟื่องเป็นผู้ยอมอ่อนตามกับการกระทำของสามีและยอมทนอยู่กับสามีที่กระทำความรุนแรงทางด้านร่างกายและจิตใจต่อตนเองด้วยความเชื่อที่ว่า “...จะดีหรือชั่วเขาก็เป็นผัวของเรา...” ดังนั้น ปัญหาสามีออกไปมีเมียชู้ในที่ต่างๆ จึงมีลักษณะของการใช้อำนาจที่กระทำ ความรุนแรง ต่อผู้หญิงโดย ชอบธรรม เพราะอุดมการณ์ครอบครัว มักจะคาดหวังให้ ผู้หญิงต้องแสดงบทบาทของ การเป็น ผู้ที่เสียสละและต้องอดทน เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่เรียกว่า “ครอบครัวที่อบอุ่น” อยู่เสมอ

เช่นเดียวกันกับกรณีของป้าเลื่องที่แม่จะแต่งงานกับผู้ชายชเว แต่เนื่องจากสามีป้าเลื่องสามารถเข้าทำงานในภาครัฐโดยปกปิดความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง แต่เพราะป้าเลื่องต้องพึ่งพาสามี และสามีของป้าเลื่องเองก็ต้องพึ่งพาอัตลักษณ์ความเป็นลาว เพื่อสร้างฐานะทางสังคมให้ตนเอง

สามารถเข้าถึงพื้นที่แห่งอำนาจหรือการได้เข้าไปเป็นพนักงานของรัฐจึงทำให้ป่าเลื่องช่วยปกปิดความเป็นชาติพันธุ์ให้กับสามีโดยการช่วยออกรับแทนว่าสามีเป็นคนลาวที่แต่งงานกับผู้หญิงเวียด ซึ่งการดำเนินชีวิตของป่าเลื่องและสามีได้มีลักษณะโอนอ่อนต่อกันภายใต้อุดมการณ์ครอบครัวพิตาธิปไตยแบบลาว โดยเฉพาะครอบครัวที่ทำงานในภาครัฐ เนื่องจากคนที่ทำงานในภาครัฐจะมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้ต้องมีโครงสร้างครอบครัวตามข้อกำหนดของรัฐคือ เป็นครอบครัวที่ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ภรรยาต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของ 3 ดี 2 หน้าที่ ซึ่งป่าเลื่องในฐานะภรรยาของพนักงานรัฐจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดการวางแผนเพื่อความก้าวหน้าของสามี เช่น วางแผนให้สามีได้ใกล้ชิดกับเจ้านายลาวและคอยส่งเสริมให้สามีได้ทำงานตามศักยภาพของตน และที่สำคัญป่าเลื่องได้ช่วยให้สามีสร้างภาพลักษณ์ของการเป็นผู้นำครอบครัวที่ดี มีชีวิตครอบครัว “อบอุ่น” ไม่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันของคนในครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ช่วยให้ป่าเลื่องได้รับสิทธิพิเศษของการเป็นภรรยาของพนักงานรัฐ เช่น ได้รับการยกเว้นไม่ให้เสียค่าเช่าที่ขายของในตลาด มีบ้านให้อยู่ฟรีจากนโยบายที่มีต่อพนักงานของรัฐ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ป่าเลื่องสามารถนำมาตอบโต้กับอำนาจในระบบเครือญาติ ทางฝ่ายสามี โดยการ แยกครอบครัวออกไปอยู่ต่างหาก และมีบทบาทในการสร้างเศรษฐกิจของครอบครัวและเป็นผู้ช่วยของสามี

ในฐานะที่เป็นครอบครัวพนักงานของรัฐ คุณเหมือนจะทำให้ป่าเลื่องมีอำนาจในการต่อรองกับสามีในฐานะผู้สร้าง ทางเศรษฐกิจ ให้อยู่ดีกินดี เป็นผู้ช่วยปกป้องสามีและเป็นผู้ที่คอยส่งเสริมสามีในหน้าที่การงาน ซึ่ง การแสดงบทบาทที่หลากหลายของป่าเลื่องกลับมิได้เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เพราะ ในความเป็นจริงการปรับเปลี่ยนตนเองหรือการแสดงอัตลักษณ์ที่หลากหลายดังกล่าว ป่าเลื่องพยายามทำเพื่อลูกและสามีมากกว่าที่จะทำเพื่อตนเอง

ดังนั้น ประเด็นความแตกต่างทางชาติพันธุ์ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ถูกจัดวางตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมที่แตกต่างกันไป แม้ว่าผู้หญิงจะแสดงบทบาทเป็นผู้ที่มีความเก่งกาจในเรื่องของการเจรจาต่อรองกับผู้มีอำนาจทางสังคมการเมืองในรัฐลาวและเป็นผู้มีบทบาทสูงในการสร้างเศรษฐกิจให้กับครอบครัว แต่ผู้หญิงยังคงมีอำนาจน้อยกว่าชาย เนื่องจากในระบบครอบครัวพิตาธิปไตยแบบขวน-เวียด-ลาวได้สร้างให้ผู้หญิงมีอัตลักษณ์ของการเป็นผู้ดูแล เสียสละ รับผิดชอบครอบครัวและรับใช้ผู้อื่น จนสามารถซึมซับรับเอากลายมาเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นหญิง และทำให้ผู้หญิงไม่คิดว่าตนเองต้องเข้ามามีอำนาจเหนือกว่าผู้ชาย ซึ่งหากทำการเปรียบเทียบกันระหว่างผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายขวน-เวียด-ลาว จากกรณีศึกษาทั้งสิ้นนี้พบว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายลาวดูเหมือนจะมีอำนาจมากกว่าและเป็นอิสระจากการถูกคาดหวังในความเป็นหญิงน้อยกว่าผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายเวียดและผู้ชายขวน เพราะสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างขวน-เวียด-ลาว ได้สร้างให้หญิงและชายแสดงออกในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และอำนาจที่ต่างกัน ซึ่งกลุ่ม

คนงานและกลุ่มคนเวียดนามจะเข้ามามีบทบาทในสังคมการเมือง เศรษฐกิจในพื้นที่ของภูษาคีลาว แต่ในท้ายที่สุดแล้ว กลุ่มคนงานและกลุ่มคนเวียดนามต้องผสมกลมกลืนให้เข้ากับอัตลักษณ์ลาว เพื่อใช้ความเป็นลาวในการเข้าถึงกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมลาว เพราะสังคมลาวยังเป็นสังคมแบบจารีตที่ทำให้สิทธิพิเศษต่อกลุ่มคนที่มีความเป็น “เชื้อชาติลาว” “พูดภาษาลาว” “นับถือพุทธศาสนา” ดังนั้น ผู้หญิงลาวที่แต่งงานกับผู้ชายลาวหรือผู้ชายเวียดนามจึงถูกเรียกร้องให้แสดงอัตลักษณ์ลาวในพื้นที่ทางสังคมการเมืองในฐานะเป็นพลเมืองลาว ในขณะเดียวกัน ผู้หญิงเหล่านี้ถูกเรียกร้องให้ธำรงรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นงานและอัตลักษณ์ของความเป็นเวียดนามที่มีระบบเครือญาติเข้ามาควบคุมให้พวกเขาเป็นผู้ผลิตชำระระบบอำนาจชายเป็นใหญ่ให้คงอยู่ต่อไป

จากการศึกษาเรื่องราวในชีวิตของผู้หญิงลาวทั้งสี่กรณีศึกษา ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวคิดเรื่องอำนาจของ Foucault ที่กล่าวว่า การใช้อำนาจเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ และเกิดขึ้นทุกหนทุกแห่งในมิติความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม แม้แต่การจะนิยามความหมายว่าเราคือใคร (คนลาว-เวียดนาม ผู้หญิง/ผู้ชาย รวย/จน ฯลฯ) ล้วนเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ เช่นเดียวกันกับผู้หญิงที่ได้ซึมซับรับเอาวาทกรรมของความเป็นหญิงที่ถูกอบรมให้ทำหน้าที่ของการเป็นเมีย แม่ และลูกสะใภ้ที่คอยดูแลรับใช้ผู้อื่น จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้หญิงโดยปราศจากการตั้งคำถาม การสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นหญิงด้วยวิธีการพูดคุย การอบรมสั่งสอน การสร้างค่านิยม ตลอดจนอุดมการณ์ทางสังคม เช่น อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ผัวเดียวเมียเดียว ที่ถ่ายทอดจากผู้หญิงรุ่นยายสู่รุ่นหลานและรุ่นเหลน ผ่านทางสถาบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ล้วนเป็นผลลัพธ์จากปฏิบัติการวาทกรรม ที่มีบทบาทกำหนดความสัมพันธ์ในหลายสถานการณ์ของการใช้ชีวิตประจำวันของเรา ซึ่งมีกระบวนการเลือกหรือต่อรอง จากประสบการณ์ทางสังคมและการเรียนรู้ของกลุ่มคนต่างๆ ทำให้เราเห็นการเมืองของการใช้ชีวิตประจำวันที่สัมพันธ์กันกับกลุ่มอื่นๆ

การศึกษาจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนงาน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่เคยมีตัวตนและไม่มีตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมมาก่อน ส่งผลให้กลุ่มคนงานตกอยู่ภายใต้ร่มเงาของความเป็นอื่นของคนอื่น และคงไม่เป็นการกล่าวเกินจริงที่ว่า หากโดยภาพรวมแล้ว กลุ่มคนงานหรือผู้ชายงานถูกเลือกปฏิบัติบนฐานของความแตกต่างหรือการถูกจำแนกความเป็นชาติพันธุ์ ซึ่งทำให้ถูกกีดกันในการเข้าสู่พื้นที่ทางสังคมการเมืองด้วยแล้ว ความเป็นผู้หญิงลาวคงต้องกลายเป็นกลุ่มคนที่ถูกกระทำแบบซ้ำซ้อน เนื่องจากความเป็นผู้หญิงลาวที่ไม่เพียงตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐ ที่สร้างและใช้ความเป็นลาวเป็นเครื่องมือในแต่ละช่วงการปกครอง แต่ผู้หญิงยังต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของสามีในระบบครอบครัวแบบถือชายเป็นใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นจากเรื่องราวชีวิตของแต่ละกรณีศึกษาที่ถูกกดขี่ ถูกเอารัดเอาเปรียบ และถูกครอบงำในเรื่องต่างๆ ได้มีระดับของกระทำรุนแรงจากสามีและ

ครอบครัวสามีแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ผู้หญิงที่อยู่ภายใต้อุดมการณ์ครอบครัวปีตาธิปไตยแบบ
งวน-เวียด-ลาว ต่างได้มีอำนาจและถูกใช้อำนาจอยู่ในระดับที่แตกต่างกันไปตามความเป็นชาติพันธุ์
ของสามีและบุคลิกส่วนตัวของสามีพวกเธอและตัวเธอเองด้วย

กล่าวโดยสรุป วิชานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องผู้หญิงงวนกับ
การเมืองของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ใน ส.ป.ป. ลาว โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ 1) เพื่อ
ศึกษาการเมืองของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างคนงวน คนเวียด และคนลาวในยุคต่างๆ 2)
เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนงวนในพื้นที่ครอบครัว และในชุมชน 3) เพื่อศึกษาลักษณะ
ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนงวนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางเพศภาวะ
ภายในกลุ่มของงวนและข้ามกลุ่ม

งานศึกษานี้ได้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในแนวทาง ของชาติพันธุ์วรรณ นาสตรีนิยม
(Feminist ethnography) มาทำความเข้าใจความเป็นจริงทางสังคมของผู้หญิง โดยให้ความสำคัญต่อ
การนำเอาประเด็นความรู้ของผู้หญิงที่สร้าง โดยผู้หญิงและเพื่อผู้หญิง

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มคนงวน คนเวียด และคน
ลาวใน ส.ป.ป. ลาว มีลักษณะทางการเมืองของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ในสองระดับที่มี
ความสัมพันธ์กัน ระดับแรกได้แก่การเมืองเชิงสถาบันและวาทกรรมว่าด้วยการจำแนกชาติพันธุ์ใน
ยุคต่างๆ เริ่มจากยุคที่ประเทศลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส กลุ่มคนงวนถูกกำหนดให้เป็นกลุ่ม
เดียวกันกับข่า หรือ “ชนชาติข่า” ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคม “ด้อยกว่า” กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ
ยุคที่สองคือ ยุคที่ประเทศลาวถูกปกครองโดยรัฐบาลราชอาณาจักรลาว ในช่วงแรกของการปกครอง
ได้กำหนดให้กลุ่มคนงวนเป็นกลุ่มคน “ต่างดาว” ต่อมาไม่นานกลุ่มคนงวน ได้ถูกกำหนดให้เป็น
พลเมืองลาว แต่มีสถานภาพเป็นกลุ่ม “คนลาว-ต่างดาว” และในยุคที่สามคือ ยุคการปกครองของ
รัฐบาล ส.ป.ป. ลาว กลุ่มคนงวน ได้ถูกกำหนดให้เป็นพลเมืองลาว “เชื้อชาติลาว” และมีสถานภาพ
เป็นคน “ชนเผ่างวน” เพราะรัฐลาวพยายามสร้างความหลากหลายทางชาติพันธุ์เข้ามาเป็นหนึ่งใน
อัตลักษณ์แห่งชาติลาว ในระดับการเมืองในชีวิตประจำวันพบว่า คนงวน-เวียด-ลาว ได้เข้ามาส่วน
ร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนในฐานะเป็นพลเมืองลาวและเป็นสมาชิกในชุมชนเดียวกัน
การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มคนทั้งสามกลับสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แต่ละ
กลุ่มมีไม่เท่ากัน ผ่านวิธีการจัดผู้คนให้เข้ามารับผิดชอบในหน้าที่การทำงานตามลำดับความสำคัญของ
แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มคนลาวในฐานะเป็นชนพื้นเมืองของลาวจึงมีอำนาจทางด้านสังคมและ
การเมืองอยู่เหนือกว่ากลุ่มคนเวียดและงวน กลุ่มคนเวียดจะมีอำนาจทางด้านเศรษฐกิจเหนือกว่า
กลุ่มอื่นๆ และกลุ่มคนงวนเป็นกลุ่มที่มีอำนาจน้อยสุดทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจจึงเข้ามา
รับผิดชอบทำหน้าที่ทั่วไปตามคำสั่งของกลุ่มคนลาวและกลุ่มคนเวียด

การ สร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนงานในพื้นที่ครอบครัว และในชุมชนพบว่า กลุ่มคนงาน ได้มีกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นงาน ผ่านเรื่องเล่า ตำนานการเกิดความเป็นงาน ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน การนิยามตนเองว่าเป็น “คนลาว” โดยการปฏิเสธว่าเป็น “คนเวียดนาม” ในขณะเดียวกัน เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนเวียดนาม กลุ่มคนงานจะนิยามตนเองว่าเป็น “คนงาน” ในทำนองเดียวกัน อัตลักษณ์ของความเป็นงานที่สร้างขึ้นอยู่ในพื้นที่ครอบครัวพบว่า กลุ่มคนงานได้นำเอาพิธีกรรม “เกาค่อง” การฉลองเทศกาล “อันเซด” การจัดแบ่งพื้นที่ภายในบ้านตามประเพณี ความเชื่อของกลุ่มคนงาน การนำเอาคำที่ใช้เรียกเครือญาติทางฝ่ายบิดาและมารดาที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนงาน และการสร้างความหมายในสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมต่างๆ เพื่อแยกให้เห็นอัตลักษณ์ของความเป็นงานมีความแตกต่างจากอัตลักษณ์ของกลุ่มคนเวียดนามในพื้นที่เดียวกัน

ในเรื่องความสัมพันธ์หญิงชายข้ามกลุ่มชาติพันธุ์พบว่า ทุกกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการห้ามหรือไม่สนับสนุนให้มีการแต่งงานข้ามกลุ่ม แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนกลับมีการแต่งงานข้ามกลุ่มกันไปมาระหว่างกลุ่มคนงาน-เวียดนาม-ลาว โดยมีปัจจัยทางเครือญาติ ชนชั้น เพศ/เพศภาวะ อายุ และสภาวะทางร่างกาย และปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้หญิงชายในชุมชนแต่งงานข้ามกลุ่มไปมาเสมอ จากกรณีศึกษาในระดับครอบครัว ผู้หญิงงานที่แต่งงานกับผู้ชายงาน-ผู้ชายเวียดนาม-ผู้ชายลาวพบว่า ผู้หญิงที่เข้าสู่สถาบันครอบครัวปีติชิปไตยแบบงาน-เวียดนาม-ลาว ทำให้สถานภาพของผู้หญิงในฐานะเป็นเมีย แม่ ลูกสาว และลูกสะใภ้ได้ตกเป็นรองผู้ชายหรืออำนาจของผู้หญิงน้อยกว่าอำนาจของผู้ชายในฐานะพ่อสามี และพ่อของลูกอยู่เสมอ เนื่องจากภายใต้อุดมการณ์ครอบครัวปีติชิปไตยแบบงาน-เวียดนาม-ลาว มีลักษณะร่วมกันประการหนึ่งคือ สร้างให้ผู้หญิงมีอัตลักษณ์ของการเป็นผู้ดูแล เลี้ยงดู รับใช้ครอบครัวและรับใช้ผู้อื่น ซึ่งกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นหญิงที่ทำให้ตัวของผู้หญิงเองไม่คิดว่าจะต้องเข้ามามีอำนาจเหนือกว่าผู้ชาย หากทำการเปรียบเทียบระหว่างผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายงาน-เวียดนาม-ลาว จากกรณีศึกษาทั้งสี่กรณีพบว่า ผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายลาวดูเหมือนจะมีอำนาจมากกว่าและมีอิสระจากการถูกคาดหวังในความเป็นหญิงมากกว่าผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายเวียดนามและผู้ชายงาน เพราะสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างงาน-เวียดนาม-ลาว ได้กลายเป็นปัจจัยในการสร้างอำนาจให้กับผู้หญิงในการตอบโต้และต่อรองกับระบบอำนาจชายเป็นใหญ่ในระดับที่ไม่เท่ากัน ดังนั้น การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นทั้งเรื่องของการเมืองเชิงสถาบันและการเมืองในชีวิตประจำวัน เพราะการแต่งงานคือการสร้างพันธมิตรของการสร้างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีทั้งการปะทะประสาน มีความยืดหยุ่นในเรื่องของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์